

Aleksandra Zięba

Systemy antyterrorystyczne Federacji Rosyjskiej i Republiki Litewskiej

SŁOWA KLUCZOWE:

antyterroryzm, kontrterroryzm, państwa poradzieckie, Litwa, Rosja

Głównym terminem, wokół którego będą prowadzone rozważania artykułu będzie pojęcie systemu antyterrorystycznego rozumianego jako zbiór istniejących w danym państwie elementów, obejmujących rozwiązania: prawno-karne dotyczące przestępstw terrorystycznych, instytucjonalne oraz kompetencyjne i realizowana w tym zakresie polityka¹. Płaszczyzna instytucjonalna obejmie agendy rządowe, formacje wojskowe i policyjne wyspecjalizowane w przeciwdziałaniu terroryzmowi w kontekście zarówno działań defensywnych (antyterroryzm), jak i ofensywnych (kontrterroryzm). Jej analizę można przeprowadzić wyróżniając trzy poziomy: strategiczny, operacyjny i taktyczny. Pierwszy dotyczy wytyczania głównych kierunków polityki antyterrorystycznej, poziom drugi – koordynacji wymiany informacji, a taktyczny – realizowania funkcji ochronnej przez poszczególne służby, organy i instytucje².

Struktura systemu antyterrorystycznego na szczeblu krajowym może być ujmowana również funkcjonalnie poprzez obszary odpowiedzialności

¹ Autorka przyjmuje za Bartoszem Bolechowem rozumienie polityki antyterrorystycznej, jako integralną część procesu terrorystycznego, a tym samym czynnik dynamizujący interakcje w obrębie systemu antyterrorystycznego. Zob. B. Bolechów, *Polityka antyterrorystyczna w świetle badań nad terroryzmem*, Wrocław 2012, s. 13–14.

² Zob. A. Zięba, *Problem terroryzmu w wybranych państwach Europy Środkowej i Południowej*, „Studia Politologiczne” 2015, vol. 38, s. 67.

poszczególnych instytucji i agend w ramach określonych faz. Pierwsza faza dotyczy detekcji (nadzór i obserwacja), w dalszej kolejności prewencji (uniemożliwienie). Kolejnym elementem jest ochrona (osób i mienia). Czwarta faza dotyczy działań wyprzedzających, czyli powstrzymania działań terrorystycznych, w tym przechwytywania lub rozbijania grup/osób planujących zamachy. Następny etap zarządzania skutkami obejmuje fazę kryzysową i post-kryzysową, czyli ograniczenia oddziaływania ataku. W dalszej kolejności wskazać należy etap atrybucji dotyczący m.in. oceny zdolności odnalezienia sprawców ataku. Ostatnim etapem winna być analiza i innowacja, czyli auto-refleksyjność systemu i jego aktorów w kontekście nowych wyzwań i zagrożeń³.

Ważnymi elementami konstytuującymi i wpływającymi na efektywność systemu antyterrorystycznego danego państwa jest koordynacja i przepływ informacji pomiędzy instytucjami zaangażowanymi w zwalczanie terroryzmu oraz współpraca międzynarodowa. Uwzględniony zatem zostanie udział poszczególnych państw w regionalnych systemach zwalczania terroryzmu (Wspólnocie Niepodległych Państw, Szanghajskiej Organizacji Współpracy, Radzie Europy oraz w przypadku państw bałtyckich – Unii Europejskiej) oraz w systemie globalnym (Organizacji Narodów Zjednoczonych). Sprzyja to bowiem nie tylko implementacji prawa międzynarodowego do porządku krajowego, ale także wymianie doświadczeń w zakresie prewencji antyterrorystycznej, metod fizycznego zwalczania terroryzmu, oraz informacji dotyczących osób i grup podejrzanych o terroryzm⁴.

Działania antyterrorystyczne podejmowane w ramach każdego systemu skupiają się, zdaniem Boaza Ganora na: tworzeniu prawa, karaniu sprawców, współpracy międzynarodowej, działaniach wymierzonych wobec społeczności i osób popierających terroryzm oraz działaniach public relations uzasadniających daną politykę w wobec terroryzmu. Strategicznym celem tworzenia takiego systemu jest w pierwszej kolejności zapobieganie eskalacji zjawiska, w tym przede wszystkim atakom terrorystycznym, finansowania i rekrutacji nowych członków. Ponadto ważne są kontrola zniszczeń, na którą składają się systemy reagowania na zaistniałe incydenty oraz pozbawienie terroryzmu atrakcyjności, które

³ Zob. szerzej: A. B. Carter, *The Architecture of Government in the Face of Terrorism*, „International Security”, vol. 26, nr 3, Winter 2001/02, s. 15–16. Por. B. Bolechów, *Polityka antyterrorystyczna...*, s. 272–273.

⁴ K. Jałoszynski, S. Kulczyński, *Antyterroryzm – metody i formy walki z zagrożeniami terrorystycznymi*, [w:] K. Jałoszynski (red.), *Zagadnienia fizycznej walki z zagrożeniami terrorystycznymi*, Warszawa 2010, s. 48.

w konsekwencji prowadzić ma do „wykorzenia terroryzmu”⁵. Efektem wszelkich działań związanych ze zwalczaniem terroryzmu ma być wyeliminowanie nie tylko zagrożenia i aktorów dokonujących tej formy przemocy z życia politycznego, ale również i społecznego. Natomiast celem polityki antyterrorystycznej według Bartosza Bolechowa są: neutralizacja głębokich przyczyn terroryzmu, zapobieganie radykalizacji, ograniczenie skuteczności oraz działań grup terrorystycznych, odstraszenie, obrona bezpośrednia, minimalizowanie negatywnych skutków dokonanych ataków terrorystycznych, ewaluacja systemu i proponowanie zmiany⁶. Wszystkie powyższe elementy systemu i polityki antyterrorystycznej są ze sobą skorelowane pod względem uwarunkowań i skuteczności podejmowanych działań.

Ze względu na obszar poradziecki omówione zostaną tylko wybrane dwa państwa celem ukazania różnorodności przyjętych rozwiązań prawnych i instytucjonalnych w przeciwdziałaniu terroryzmowi. W dalszej części artykułu wyróżnione zostaną system rosyjski i litewski z odniesieniami do pozostałych wybranych państw poradzieckich i struktur wpływających na ewolucję strategii antyterrorystycznych. Wybór tych państw do analizy podyktowany jest kilkoma czynnikami różnicującymi badane przypadki. W pierwszej kolejności skalą zjawiska terroryzmu, która jest nieporównywalnie wysoka w Federacji Rosyjskiej, z niską aktywnością terrorystów na terenie Litwy. Ponadto tworzenie i ewolucja prawa antyterrorystycznego i rozwiązań instytucjonalnych w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi uwarunkowane jest w tych państwach przez różne przesłanki. W przypadku Rosji dominowały przesłanki wewnętrzne, stąd inicjowanie jakichkolwiek zmian dla systemu miało charakter proaktywny i reaktywny w zależności od kampanii terrorystycznych i antyterrorystycznych (problem Kaukazu Północnego). Natomiast na Litwie impulsy pochodziły od zewnątrz, przede wszystkim od Unii Europejskiej, nadając systemowi charakter prewencyjny.

Federacja Rosyjska

Zagrożenie terrorystyczne w Rosji jest bardzo wysokie porównując z państwami bałtyckimi, czy pozostałymi państwami byłego Związku Radzieckiego. Spowodowane jest to przede wszystkim napiętą sytuacją

⁵ Zob. B. Ganor, *The Counter-Terrorism Puzzle*, London/New York 2005, s. 25–26.

⁶ B. Bolechów, *Polityka antyterrorystyczna...*, s. 273–274.

na Północnym Kaukazie (w Dagestanie, Czeczenii, Inguszetii i Kabardo-Balkarii) i rozwojem idei Emiratu Kaukaskiego (ros. *Кавказский Эмират*, ЕК)⁷. Podstawowe wytyczne w zakresie realizacji polityki antyterrorystycznej Federacji Rosyjskiej wyznaczają: Koncepcja bezpieczeństwa narodowego (ros. *Концепция национальной безопасности Российской Федерации*) z 12 maja 2009 roku⁸, Koncepcja polityki zagranicznej FR (ros. *Концепция внешней политики Российской Федерации*) z 15 lipca 2008 roku⁹, Doktryna bezpieczeństwa informacyjnego (ros. *Доктрина информационной безопасности Российской Федерации*) z 9 września 2000 roku¹⁰ i Doktryna morska FR (ros. *Морская доктрина Российской Федерации*) z 26 lipca 2015 roku¹¹, nowa Koncepcja polityki zagranicznej FR z 30 listopada 2016 r.¹², Doktryna wojenna FR (ros. *Военная доктрина Российской Федерации*) z 26 grudnia 2016 roku¹³. W zaktualizowanej Strategii bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej (ros. *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*) z 31 grudnia 2015 roku terroryzm jest wymieniony jako jedno z głównych zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa, jego instytucji i społeczeństwa rosyjskiego, zaraz za działalnością obcych służb wywiadowczych¹⁴.

Przestępstwa terrorystyczne penalizowane są przez kodeks karny (ros. *Уголовный кодекс Российской Федерации*, УК FR) w rozdziałach dotyczących IX–XII (przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicz-

⁷ Zob. IEP, „Global Terrorism Index 2015: Measuring and Understanding the Impact of Terrorism”, Sydney 2015, s. 7, <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/Global-Terrorism-Index-2015.pdf> (3.03.2016), IEP, „Global Terrorism Index 2016: Measuring and Understanding the Impact of Terrorism”, Sydney 2016, s. 10, <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf> (20.11.2016).

⁸ *Указ Президента Российской Федерации от 12 мая 2009 г. № 537*, źródło: <http://www.scrf.gov.ru/documents/1.html> (3.08.2016).

⁹ Tekst w języku polskim: <https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/DoktrynaFederacjiRosyjskiej.pdf> (4.06.2016).

¹⁰ Tekst dokumentu <http://www.scrf.gov.ru/documents/6/5.html> (4.08.2016).

¹¹ Tekst dokumentu: <http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/uAFi5nvux2twaqjft-S5yrIZUVTJan77L.pdf>. Zob. szerzej: A. Bryc, *Cele polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej*, Toruń 2004, s. 33–39, K. Kraj, *Rosja w walce z terroryzmem*, Kraków 2009.

¹² Tekst dokumentu http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248 (10.01.2017).

¹³ Dokument dostępny online <http://kremlin.ru/supplement/461> (4.06.2016).

¹⁴ *Указ Президента Российской Федерации от 31 декабря 2015 года N 683 «О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации»*, <https://rg.ru/2015/12/31/nac-bezopasnost-site-dok.html> (4.01.2017).

nemu, przeciwko podstawom ustroju konstytucyjnego i bezpieczeństwa państwa oraz przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości¹⁵.

W konsekwencji napiętej sytuacji na Kaukazie Północnym 25 lipca 1998 roku przyjęto Federalną ustawę o walce z terroryzmem № 130-F3Z, która określała podstawy prawne i organizacyjne w zakresie przeciwdziałania radykalnej przemocy politycznej¹⁶. Przygotowała ona grunt do wojny w Czeczenii i była wyraźnym sygnałem zmiany stylu polityki antyterrorystycznej w kierunku rozwiązań militarnych, charakterystycznych dla *hard power* (działania wyprzedzające, odwetowe, wymierzone przeciwko konkretnym osobom, tajne operacje ukierunkowane na obniżenie zdolności bojowej)¹⁷. Jej zwolennikiem był ówczesny szef Federalnej Służby Bezpieczeństwa Władimir Putin, który od 8 sierpnia 1999 roku przejął obowiązki premiera Federacji Rosyjskiej. Trzonem polityki antyterrorystycznej stało się osłabienie zdolności organizacji terrorystycznych do przeprowadzania ataków terrorystycznych oraz odcięcie terrorystów od zaplecza, zarówno finansowego, szkoleniowego jak i logistycznego. Dla wsparcia tego kierunku przyjęto ustawę o walce z terroryzmem przygotowującą kampanię tłumiącą w Czeczenii (tzw. II wojna czeczeńska 11.10.1999–15.04.2009). Ustawodawca zdefiniował podstawowe pojęcia (m.in. terroryzm, działalność terrorystyczna, terrorysta, organizacja terrorystyczna, walka z terroryzmem, operacja antyterrorystyczna) oraz określił nie tylko priorytetowe zadania w przeciwdziałaniu terroryzmowi, ale także zasady, w jaki winny one być prowadzone. Między innymi ustanowiono regułę nieujawniania środków i metod zastosowanych w operacjach antyterrorystycznych¹⁸.

¹⁵ *Уголовный кодекс Российской Федерации* от 13.06.1996 N 63-ФЗ (ред. от 06.07.2016), dostępny online http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699 (5.08.2016). Zob. szerzej: K. Laskowska, *Przestępczość o charakterze terrorystycznym w Rosji: wprowadzenie do problematyki*, „Archiwum Kryminologii” 2010, Nr XXXII, s. 371–401.

¹⁶ *Федеральный закон от 25 июля 1998 г. N 130-ФЗ „О борьбе с терроризмом”* (с изменениями и дополнениями) (утратил силу), źródło: <http://base.garant.ru/12112507> (6.08.2016).

¹⁷ Por. G. Martin, *Terrorism and Homeland Security*, Los Angeles (et al.) 2011, s. 290–291; M. Y. Omelicheva, *Russia's Counterterrorism Policy: Variations on an Imperial Theme*, „Perspectives on Terrorism” 2009, vol. 3, nr 1, s. 4, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/61/126> (5.09.2016).

¹⁸ Tekst ustawy w języku polskim: *Ustawa federalna o walce z terroryzmem, uchwalona przez Dumę Państwową zatwierdzona przez Radę 3 lipca 1998 roku*, „Przekłady Aktów Prawnych. Biuletyn Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu” 1999, 1 (13); *Wybrane akty prawne Federacji Rosyjskiej*, Warszawa 1999, s. 118–130, źródło: http://biurose.sejm.gov.pl/teksty_pdf_99/bp-13.pdf (4.08.2016).

W ustawie wyraźnie wskazano podmioty odgrywające najważniejszą rolę w systemie antyterrorystycznym: Federalna Służba Bezpieczeństwa (ros. *Федеральная служба безопасности Российской Федерации*, FSB) i jej oddziały terytorialne, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (ros. *Министерство внутренних дел Российской Федерации*), Służba Wywiadu Zagranicznego (ros. *Служба внешней разведки Российской Федерации*, SWZ), Ministerstwo Obrony (ros. *Министерство обороны Российской Федерации*), Federalna Służba Ochrony (ros. *Федеральная служба безопасности Российской Федерации*, FSO)¹⁹.

Kolejnym aktem prawnym była Ustawa o przeciwdziałaniu terroryzmowi № 35-FZ z 6 marca 2006 roku (zmieniona № 96-FZ 3 maja 2011 r.). Stworzyła ona m.in.: podstawy prawne i organizacyjne do wykorzystania sił zbrojnych 1) w przestrzeni powietrznej np. do przerywania lotu statku powietrznego, gdy zaistnieje podejrzenie, że może on być wykorzystany do ataku terrorystycznego lub został porwany przez terrorystów; 2) w przestrzeni morskiej, w tym wód wewnętrznych i morza terytorialnego oraz platformach umieszczonych na szelfie kontynentalnym celem zapobieżenia lub przerywania atakowi terrorystycznemu; 3) do uczestnictwa w operacji antyterrorystycznej; 4) poza granicami państwa w celu przerywania międzynarodowej aktywności terrorystycznej (np. uderzeniu na obozy terrorystów i bazy szkoleniowe)²⁰. Ważną modyfikacją regulacji antyterrorystycznych są *Koncepcje przeciwdziałania terroryzmowi* zatwierdzone przez prezydenta 10 października 2009 roku. Dokument ten wyznaczył główne cele polityki antyterrorystycznej: identyfikację oraz likwidację przyczyn terroryzmu i możliwości podejmowania działań przez terrorystów, efektywne przeciwdziałanie oraz ściganie, zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom, w tym ochronę potencjalnych celów ataków i walkę z radykalizacją. Zdefiniował też ogólnopaństwowy system przeciwdziałania terroryzmowi, środki tego działania i zasady współpracy międzynarodowej w zwalczaniu tego groźnego zagrożenia²¹.

¹⁹ Tamże, art. 7.

²⁰ Zob. H. Plater-Zyberk, *Russia's contribution as a partner in war on terrorism*, SSI, July 2014, źródło: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=1216> (4.06.2016); *Федеральный закон от 6 марта 2006 г. N 35-ФЗ О противодействии терроризму*, <https://rg.ru/2006/03/10/borba-terrorizm.html> (4.06.2016). Por. K. Kraj, *Rosja w walce z...*, s. 97–98.

²¹ *Концепция противодействия терроризму в Российской Федерации*, 20 октября 2009 г. *Российская газета – Федеральный выпуск №5022* (198), źródło: <https://rg.ru/2009/10/20/zakon-dok.html> (4.06.2016).

Organami realizującymi zadania w zakresie polityki antyterrorystycznej są: Prezydent, Zgromadzenie Federalne, Rada Ministrów, Rada Bezpieczeństwa, federalne organa władzy wykonawczej przy wsparciu właściwych podmiotów federacji, w tym władz samorządowych²². Rada Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej nakreśla strategiczne cele w zakresie walki z terroryzmem, poprzez dyrektywy. Ogólne kierownictwo nad realizacją polityki antyterrorystycznej Federacji Rosyjskiej sprawuje Rada Ministrów. Do opracowania kierunków tej polityki powołana była Federalna Komisja Antyterrorystyczna (ros. *Федеральная антитеррористическая комиссия*), której przewodniczył premier FR. Komisja pełniła funkcję instytucji koordynującej wymianę informacji między poszczególnymi instytucjami zaangażowanymi w rosyjski system przeciwdziałania terroryzmowi, niemniej w jej skład wchodził tylko członek rządu. Celem poprawy mechanizmu koordynacyjnego powołany został na mocy dekretu z 15 lutego 2006 roku Narodowy Komitet Antyterrorystyczny (ros. *Национальный Контртеррористический Комитет*, NKA), któremu przewodniczył dyrektor FSB. Na szczeblach subsystemu Federacji powołano regionalne komisje antyterrorystyczne, którym przewodniczą przedstawiciele najwyższych organów wykonawczych. W składzie NKA powołany jest również Federalny Sztab Operacyjny, który ma też odpowiedniki na szczeblach lokalnych. Ich kierownikami są szefowie miejscowych organów FSB²³.

W ramach FSB, która ma priorytetowe znaczenie na szczeblu operacyjnym i taktycznym, wydziałami odpowiedzialnymi za przeciwdziałanie terroryzmowi są: Służba Ochrony Porządku Konstytucyjnego i Walki z Terroryzmem oraz Centrum Specjalnego Przeznaczenia²⁴. Zadania realizowane są w ramach Centrum Specjalnego Przeznaczenia (ros. *Центр специального назначения*), Zarządu Współpracy z Regionami, Zarządu Organizacyjno-Operacyjnego, Zarządu Operacyjno-Śledczego, Zarządu do Walki z Terroryzmem i Politycznym Ekstremizmem oraz Zarządu Operacyjno-Koordynacyjnego ds. Północnego Kaukazu²⁵. Za działania stricte kontrterrorystyczne odpowiada Centrum Specjalnego Przeznaczenia FSB, w którego skład wchodzi specjalne jednostki Alfa

²² K. Kraj, *Rosja w walce z...*, s. 93.

²³ Zob. szerzej a strona internetowa NKA w języku rosyjskim i angielskim: <http://nac.gov.ru>. Por. P. Mickiewicz, *Bezpieczeństwo wewnętrzne Federacji Rosyjskiej w rozwiązaniach legislacyjnych i organizacyjnych*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2011, vol. 5, s. 123–124.

²⁴ <http://www.fsb.ru>.

²⁵ K. Kraj, *Rosja w walce z...*, s. 108-109.

(porwania samolotów, sytuacje barykadowe, odbijanie środków transportu lądowego) i Wypieł (działania rajdowe w specjalnych obiektach typu elektrownie, obiekty wojskowe itd.)²⁶. Dekretem Prezydenta z 5 kwietnia 2016 roku powołano Federalną Służbę Gwardii Narodowej (ros. *Федеральная служба Национальной гвардии*, FSGN)²⁷, mającą zastąpić takie formacje MSW, jak Mobilne Oddziały Specjalnego Przeznaczenia (OMON), których zadaniem było tłumienie masowych niepokojów społecznych oraz Specjalne Oddziały Szybkiego Reagowania (SOBR), przeznaczonych do walki z terroryzmem i zorganizowaną przestępczością. FSGN ma podlegać prezydentowi. Na kanwie zmian z początku roku 2016 uległy likwidacji Federalna Służba Kontroli Obrotu Narkotykami (FSKN) i Federalna Służba Migracyjna (FSM), w ich miejsce stworzono piony w MSW²⁸.

Współpraca międzynarodowa w zakresie zwalczania terroryzmu Federacji Rosyjskiej przebiega na różnych płaszczyznach, od globalnej, w ramach rozwiązań ONZ (tab. 1) po regionalne, ze szczególnym uwzględnieniem Rady Europy (tab. 2), Wspólnoty Niepodległych Państw oraz Szanghajskiej Organizacji Współpracy.

Federacja Rosyjska ratyfikowała również *Konwencję Narodów Zjednoczonych dotyczącą zwalczania międzynarodowej przestępczości zorganizowanej* (Nowy Jork, 15 listopada 2000 r.) dnia 26 maja 2004 roku, nie weszła jednak ona w życie. Natomiast podpisała, ratyfikowała i dostosowała swoje przepisy prawne ustawą federalną № 26-FZ z dnia 26 kwietnia 2004 roku do *Protokołu przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną* (15 listopada 2000 r.) oraz *Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobiet i dzieci* z dnia 15 listopada 2000 roku.

Bardzo intensywnie przebiega współpraca w ramach WNP w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi²⁹. Państwa WNP na długo przed USA i Unią Europejską podjęły regionalną próbę stworzenia platformy antyterrorystycznej. 4 czerwca 1999 roku w Mińsku podpisano umowę o współpracy państw członkowskich WNP dotyczącą walki

²⁶ H. Plater-Zyberk, *Russia's contribution...*, s. 12.

²⁷ Указ Президента Российской Федерации от 05.04.2016 № 157 „Вопросы Федеральной службы войск национальной гвардии Российской Федерации”, <http://publication.pravo.gov.ru> (4.08.2016).

²⁸ Zob. P. Żochowski, *Rosyjska Gwardia Narodowa, czyli armia wewnętrzna wkracza do gry*, „Analizy OSW”, 4 kwietnia 2016 r., dostępne online: www.osw.waw.pl (6.09.2016).

²⁹ A. Włodkowska, *Polityka Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP*, Toruń 2006.

Tabela 1. Wykaz międzynarodowych konwencji antyterrorystycznych Organizacji Narodów Zjednoczonych ratyfikowanych przez Rosję

Nazwa Konwencji	Data ratyfikacji	Data wejścia w życie
<i>Konwencja w sprawie przestępstw i niektórych innych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych, Tokio, 14 września 1963 r.</i>	3 lutego 1988	3 maja 1988
<i>Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi Haga, 16 grudnia 1970 r.</i>	16 grudnia 1970	14 października 1971
<i>Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego. Montreal, 23 września 1971 r.</i>	23 września 1970	22 marca 1973
<i>Konwencja o zapobieganiu i karaniu przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym także przeciwko dyplomatom, Nowy Jork 14 grudnia 1973 r.</i>	7 czerwca 1974	20 lutego 1977
<i>Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników, Nowy Jork, 18 grudnia 1979 r.</i>	–	11 lipca 1987
<i>Konwencja o ochronie fizycznej materiałów jądrowych, Wiedeń, 26 października 1979 r.</i>	22 maja 1980	8 lutego 1987
<i>Protokół o zwalczaniu bezprawnych czynów przemocy w portach lotniczych obsługujących międzynarodowe lotnictwo cywilne, Montreal, 24 lutego 1988 r.</i>	24 lutego 1988	6 sierpnia 1989
<i>Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej, Rzym, 10 marca 1988 r.</i>	4 maja 2001	2 sierpnia 2001
<i>Protokół o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu platform stacyjnych, położonych na szelfie kontynentalnym, Rzym, 10 marca 1988 r.</i>	4 maja 2001	2 sierpnia 2001
<i>Konwencja w sprawie znakowania plastycznych materiałów wybuchowych w celu ich wykrywania, Montreal, 1 marca 1991 r.</i>	19 września 2007	18 listopada 2007

Międzynarodowa konwencja w sprawie zwalczania terrorystycznych ataków bombowych Nowy Jork, 15 grudnia 1997 r.	8 maja 2001	7 czerwca 2001
Międzynarodowej Konwencji o zwalczaniu finansowania terroryzmu Nowy Jork, 9 grudnia 1999 r.	27 listopada 2002	27 grudnia 2002
Międzynarodowa konwencja w sprawie zwalczania aktów terroryzmu jądrowego, Nowy Jork, 13 kwietnia 2005 r.	29 stycznia 2007	7 lipca 2007

Źródło: zestawienia własne na podstawie informacji United Nations Treaty Collections [online], <https://treaties.un.org/>, Międzynarodowej Organizacji Morskiej – IMO [online], <http://www.imo.org/About/Conventions/StatusOfConventions/Pages/Default.aspx>, Międzynarodowej Agencji Atomowej – IAEA [online], <https://www.iaea.org/>.

Tabela 2. Wykaz konwencji Rady Europy składających się na system przeciwdziałania terroryzmowi, ratyfikowanych przez Rosję

Nazwa Konwencji	Data ratyfikacji	Data wejścia w życie
<i>Europejska konwencja o ekstradycji</i> , Paryż, 13 grudnia 1957 r.	10 grudnia 1999	9 marca 2000
<i>Protokół dodatkowy do konwencji o ekstradycji</i> , Strasburg, 15 października 1975 r.	10 grudnia 1999	9 marca 2000
<i>II Protokół dodatkowy do konwencji o ekstradycji</i> , Strasburg, 17 marca 1978 r.	10 grudnia 1999	9 marca 2000
<i>III Protokół dodatkowy do konwencji o ekstradycji</i> , Strasburg, 10 listopada 2010 r.		–
<i>IV Protokół dodatkowy do konwencji o ekstradycji</i> , Wiedeń, 20 września 2012 r.	24 lutego 2015 podpisano, nie ratyfikowano	–
<i>Europejska konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych</i> , Strasburg, 20 kwietnia 1959 r.	10 grudnia 1999	9 marca 2000
<i>Protokół dodatkowy do Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych</i> , Strasburg, 17 marca 1978 r.	10 grudnia 1999	9 marca 2000

Tabela 2 c.d.

Nazwa Konwencji	Data ratyfikacji	Data wejścia w życie
<i>II Protokół dodatkowy do Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych</i> , Strasburg, 8 listopada 2001 r.	–	–
<i>Europejska konwencja o przekazywaniu ścigania w sprawach karnych</i> , Strasburg, 15 maja 1972 r.	26 czerwca 2008	27 września 2009
<i>Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu</i> , Strasburg, 27 stycznia 1977 r.	4 listopada 2000	5 lutego 2001
<i>Protokół zmieniający Europejską konwencję o zwalczaniu terroryzmu</i> , Strasburg, 15 maja 2003 r.	4 października 2006	–
<i>Europejska Konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy</i> , Strasburg, 24 listopada 1983 r.	–	–
<i>Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów z przestępstwa</i> , Strasburg, 8 listopada 1990 r.	2 sierpnia 2001	1 grudzień 2001
<i>Konwencja Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi</i> Warszawa, 16 maja 2005 r.	19 maja 2006	1 czerwca 2007
<i>Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie z dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu</i> , Warszawa, 16 maja 2005 r.	26 stycznia 2009 podpisano, nie ratyfikowano	–
<i>Konwencja o cyberprzestępczości</i> , Budapeszt, 23 listopada 2001 r.	–	–
<i>Protokół dodatkowy do Konwencji o cyberprzestępczości dotyczący kryminalizacji czynów o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym popełnionych za pośrednictwem systemów komputerowych</i> , Strasburg, 28 stycznia 2003 r.	–	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Rady Europy. Council of Europe [online], <http://conventions.coe.int> (24.08.2016).

z terroryzmem (ros. *Договор о сотрудничестве государств – участников Содружества Независимых Государств в борьбе с терроризмом*)³⁰. Kazimierz Kraj określił ten dokument, jako pionierski ze względu na czas jej przyjęcia na ponad rok przed zamachami na World Trade Center i Pentagon (11.09.2001 r.)³¹. Umowa weszła w życie na okres 5 lat po podpisaniu przez państwa członkowskie a następnie przedłużana była o kolejne 5, gdy żadne nie wносиło zastrzeżeń. Rosja ratyfikowała umowę ustawą № 176-FZ z dnia 28 grudnia 2004 roku, która weszła w życie 13 stycznia 2005 roku. Umowa, podobnie jak inne akty tego typu reguluje cele i warunki współpracy w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi. Ważnym jej elementem było zdefiniowanie zarówno terroryzmu, jak i terroryzmu technologicznego. W artykule 5 określono ramy kooperacji na rzecz zapobiegania i zwalczania terroryzmu m.in. poprzez: wymianę informacji, wypełnianie zapytań z przeprowadzanych przedsięwzięć operacyjno-rozpoznawczych, pomoc w ocenie systemu ochrony fizycznej, wymiana doświadczeń i dobrych praktyk³². Umowa przewiduje również możliwość wysłania oddziałów antyterrorystycznych do jednego z państw członkowskich, za jego zgodą, w ramach pomocy podczas ataku terrorystycznego. Współpraca w zakresie wymiany doświadczeń, w tym rozwiązań prawnych, proceduralnych i technicznych w zakresie przeciwdziałania i ochrony przed terroryzmem również została przewidziana. Umożliwiono między innymi przeprowadzanie wspólnych ćwiczeń i seminariów dla instytucji zaangażowanych w system antyterrorystyczny w poszczególnych państwa³³. Pewnym uzupełnieniem tej umowy był wypracowany rok później Program walki z terroryzmem i przejawami ekstremizmu (21 czerwca 2000 roku). Powołano Centrum Antyterrorystyczne (ros. *Антитеррористический центр*) WNP 1 grudnia 2000 roku³⁴. Ustanowiono przy nim również Radę Naukowo-Konsultacyjną, jako instytucję badawczą zajmującą się problematyką terroryzmu i ekstremizmu.

³⁰ Tekst dokumentu w języku rosyjskim: <http://www.antiterror.ru/library/legislation/70686256.html> (3.08.2016).

³¹ K. Kraj, *Rosja w walce z...*, s. 132.

³² *Договор о сотрудничестве государств – участников Содружества Независимых Государств в борьбе с терроризмом*, <http://www.antiterror.ru/library/legislation/70686256.html> (3.08.2016).

³³ Tamże, art. 5. Por. K. Kraj, *Rosja w walce z...*, s. 127–128.

³⁴ Zob. szerzej o roli i zadaniach centrum na stronach WNP: <http://cis.minsk.by/page.php?id=13828> (3.08.2016).

Plan realizowany miał być na czterech obszarach: prawnym (harmonizacja prawa, penalizacja czynów terrorystycznych), praktycznym (Centrum Antyterrorystyczne, wspólne ćwiczenia), informacyjnym (Centrum Antyterrorystyczne, baza danych dotycząca organizacji terrorystycznych i *modus operandi* terrorystów), oraz naukowym (podnoszenie poziomu wiedzy, rozwój nowych technologii wykrywania przestępstw). W kolejnych latach plan był aktualizowany. Jego uzupełnieniem była umowa resortów spraw wewnętrznych zawarta w Czołponacie 8 września 2000 roku w zakresie walki z terroryzmem³⁵. Modernizacji poddawano również systemy prawne poszczególnych państw członkowskich. Ustawy antyterrorystyczne przyjął w 2000 roku Uzbekistan, w 2001 roku Mołdawia, 2002 roku Białoruś, rok później Ukraina, a Armenia w 2005 roku. Od 1999 roku obowiązywały już w Azerbejdżanie, Kazachstanie i Kirgistanie oraz Tadżykistanie. Warto zaznaczyć, że Centrum Antyterrorystyczne WNP współpracuje ściśle z rosyjskim Centrum Specjalistycznego Przeznaczenia FSB. Umożliwiło to m.in. przeprowadzenie szkoleń dla antyterrorystycznych oddziałów z Azerbejdżanu, Armenii, Ukrainy, Mołdawii i Kazachstanu oraz Kirgistanu³⁶. Obecnie kończy obowiązywać w WNP Program walki z terroryzmem i innymi gwałtownymi przejawami ekstremizmu na lata 2014–2016, który był przyjęty w Mińsku 25 października 2013 roku³⁷. Decyzja o przyjęciu nowego programu na lata 2017–2019 zapadła w Biszkeku na spotkaniu Rady Ministrów Spraw Zagranicznych WNP 16 września 2016 roku.

Inne umowy w ramach tej organizacji ratyfikowane przez Federację Rosyjską dotyczyły m.in. współpracy w zakresie w ochrony granic (Mińsk, 26 maja 1995 r.), w tym sytuacji kryzysowych (Moskwa, 17 maja 1996 r.) i walki z nielegalną migracją (6 marca 1998 r.), walki z przestępstwami komputerowymi (Mińsk, 1 czerwca 2001 r.), procedur organizowana i przeprowadzania wspólnych działań antyterrorystycznych (Kiszyniów, 7 października 2002 r.; Aszchabad, 5 grudnia 2012 r.), jednakowego znakowania materiałów wybuchowych, amunicji i broni palnej (Tbilisi, 3 czerwca 2005 r.), walki z terroryzmem i innymi przejawami ekstre-

³⁵ *Соглашение о сотрудничестве министерств внутренних дел в борьбе с терроризмом, Чолпон-Ата 8 сентября 2000 года*, tekst dostępny w języku rosyjskim na <http://законодавство.com> (4.05.2016).

³⁶ K. Kraj, *Rosja w walce z...*, s. 136.

³⁷ *О Программе сотрудничества государств – участников Содружества Независимых Государств в борьбе с терроризмом и иными насильственными проявлениями экстремизма на 2014–2016 годы, от 25 октября 2013 года, Минск*: <http://www.e-cis.info/page.php?id=23804> (4.05.2016).

zmu (Kazań, 26 sierpnia 2005 r.), przeciwdziałania legalizacji dochodów pochodzących z przestępstwa i finansowania terroryzmu (Duszanbe, 5 października 2007 r.), bezpieczeństwa informacji (St. Petersburg, 20 listopada 2013 r.)³⁸.

Przyjęto również 25 października 2013 roku w Mińsku Międzypaństwowy program wspólnych działań na rzecz walki z przestępczością na lata 2014–2018 (ros. *Межгосударственная программа совместных мер борьбы с преступностью на 2014–2018 годы*)³⁹. Celami programu są: rozwój międzynarodowych ram prawnych dla współpracy państw – członków WNP, doskonalenie i harmonizacja ustawodawstwa, umożliwienie i/lub skoordynowanie wspólnych działań zapobiegawczych, operacyjno-rozpoznawczych oraz specjalnych; promowanie i wspieranie współpracy naukowej, przeprowadzanie wspólnych szkoleń i współpraca z organizacjami międzynarodowymi⁴⁰.

Kolejną organizacją, w której Rosja jest bardzo aktywna jest Szanghajska Organizacja Współpracy (SOW). Oprócz niej członkami są Chiny, Kazachstan, Kirgistan, Tadżykistan i Uzbekistan. W marcu 2003 roku Rosja ratyfikowała Szanghajską Konwencję o Walce z Terroryzmem, Separatyzmem i Ekstremizmem (ros. *Шанхайская конвенция о борьбе с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом*) z 14 czerwca 2001 roku⁴¹. Zobowiązuje ona państwa-strony do współpracy w celu zapobiegania, wykrywania i zwalczania aktów terroryzmu. Współpraca i pomoc wzajemna mają dotyczyć zgodnie z art. 6 Konwencji: wymiany informacji, realizacji zapytań w sprawie przeprowadzania przedsięwzięć operacyjno-śledczych, opracowania i przyjmowania uzgodnionych środków w celu zapobiegania, wykrywania i zwalczania aktów terroryzmu, separatyzmu i ekstremizmu (przeciwdziałania nie tylko wymienionym aktom, ale też przestępstwom powiązanym, jak pozyskiwanie funduszy na ową działalność oraz broni i amunicji) wymiany doświadczeń i dobrych praktyk, współpracy eksperckiej⁴². Podobnie jak w przypadku

³⁸ Zob. *Response by the Delegation of the Russian Federation to the Questionnaire on the Code of Conduct on Politico-Military Aspects of Security*, OSCE, Vienna 5 May 2016, s. 3–6, dostępny online w języku rosyjskim: <http://www.osce.org/ru/fsc/238941?download=true> (5.08.2016).

³⁹ Zob. tekst programu w języku rosyjskim <http://bkbopcis.ru/assets/files/programma-borbi-s-prestupnostyu.pdf> (4.08.2016).

⁴⁰ Tamże, s. 2.

⁴¹ Tekst dokumentu w języku rosyjskim dostępny: <http://kremlin.ru/supplement/3405> (03.08.2016).

⁴² Tamże, art. 6.

Centrum Antyterrorystycznego WNP Konwencja Szanghajska zakłada wymianę informacji na temat ugrupowań i osób podejrzanych o działalność terrorystyczną, separatystyczną i ekstremistyczną oraz środków i metod przez nich stosowanych, w tym prób pozyskania materiałów wybuchowych, broni konwencjonalnej i niekonwencjonalnej oraz jakichkolwiek materiałów i urządzeń, które mogą być wykorzystane do przeprowadzenia ataku (art. 7). Konwencja w swoich przepisach końcowych odwołuje się do dorobku ONZ w tym zakresie. Jej uzupełnieniem była przyjęta 15 czerwca 2009 Konwencja antyterrorystyczna (ros. *Конвенция Шанхайской организации сотрудничества против терроризма*). W ramach SOW powołano umową również Regionalną Strukturę Antyterrorystyczną (ang. *Regional Anti-Terrorist Structure of Shanghai Cooperation Organisation, RATS SCO*)⁴³ w St. Petersburgu 7 czerwca 2002 roku, znowelizowaną 16 sierpnia 2007 roku. Siedzibą RATS jest Taszcent, natomiast jej dyrektorem gen. Jewgienij Sysojew, były zastępca dyrektora FSB (2013–2015), który zdobył również doświadczenie jako kierownik rosyjskiego NKA.

Inne dokumenty w ramach współpracy regionalnej opisane przez Federację Rosyjską w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej i terroryzmu to m.in. Umowa między rządami państw będącymi członkami Organizacji Państw Morza Czarnego⁴⁴ o współpracy w zwalczaniu przestępczości, w szczególności jej form zorganizowanych z 2 października 1998 roku, Umowa o współpracy między Europejskim Urzędem Policji a Federacją Rosyjską (Rzym, 6 listopada 2003 r.), umowa o Grupie Euroazjatyckiej w sprawie zwalczania dochodów pochodzących z przestępstwa i finansowania terroryzmu (Moskwa, 16 czerwca 2011 r.)⁴⁵. Warto zaznaczyć, że Grupa Eurazjatycka powstała w charakterze regionalnego ciała FATF w 2004 roku w Moskwie. Zrzesza obecnie Białoruś, Indie, Kazachstan, Chiny, Kirgistan, Rosja, Tadżykistan, Turkmenistan i Uzbekistan⁴⁶. Rosja tak jak większość państw w reakcji na konwencję ONZ dotyczącą zwalczania finansowania terroryzmu przyjęła Ustawę № 115-FZ o przeciwdziałaniu legalizacji (praniu) pieniędzy z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu 7 sierpnia 2001 roku⁴⁷. Zadania Jed-

⁴³ Oficjalna strona w języku angielskim, rosyjskim i chińskim <http://ecrats.org/>.

⁴⁴ Obecnie członkami tej organizacji są: Albania, Armenia, Azerbejdżan, Bułgaria, Grecja, Gruzja, Mołdawia, Rosja, Rumunia, Serbia, Turcja, Ukraina.

⁴⁵ *Response by the Delegation of the Russian Federation...*, s. 7–8.

⁴⁶ Zob. oficjalna strona internetowa: <http://www.eurasiangroup.org>.

⁴⁷ Tekst ustawy w języku rosyjskim dostępny: <http://www.scrf.gov.ru/documents/17/32.html> (4.05.2016).

nostki Analityki Finansowej realizuje w tym państwie Federalna Służba Nadzoru Finansowego (ros. *Федеральная служба по финансовому мониторингу/Росфинмониторинг*) w ramach ministerstwa finansów.

Problematiczna wydaje się kwestia oceny działań kontrterrorystycznych w Federacji Rosyjskiej i ich legalność w świetle prawa międzynarodowego oraz standardów demokratycznych. Wielu autorów wskazuje na tradycję współpracy rosyjskich instytucji bezpieczeństwa z terroryzmem międzynarodowym i przestępczością zorganizowaną oraz na stosowanie przez FR metod terrorystycznych w neutralizacji przeciwników politycznych, jak i zwalczaniu samego terroryzmu⁴⁸. Preludium rozpoczęcia tzw. II wojny czeczeńskiej były niewyjaśnione, jak dotąd zamachy bombowe na budynki mieszkalne w Bujanaksku, Moskwie i Wołgańsku oraz próba zamachu w Riazaniu we wrześniu 1999 roku. Oskarża się FSB o przygotowanie tych ataków w celu zaognienia konfliktu na Kaukazie Północnym i sprowokowania interwencji zbrojnej. Innym przykładem są działania Głównego Zarządu Wywiadowczego Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych FR (GRU) poza granicami kraju. Między innymi GRU przeprowadził zamach na życie przywódcy separatystów czeczeńskich Zelichmana Jandarbijewa poprzez podłożenie ładunku wybuchowego w jego samochodzie w Dosze w Katarze 13 lutego 2004 roku. Jednak inne państwa, w tym demokratyczne, również stosują metody pozaprawnych działań wobec osób podejrzanych o terroryzm (Izrael, USA). Także omawiana w dalszej kolejności Republika Litewska zaangażowała się w kontrowersyjną kwestię tzw. tajnych więzień (*black sites*) CIA na terenie Europy Środkowej i Wschodniej⁴⁹.

Republika Litewska

Zagrożenie terroryzmem w krajach bałtyckich jest niskie. Według zarówno raportów Europejskiego Urzędu Policji (Europol) „Te-Sat”⁵⁰ i Instytutu Ekonomii i Pokoju „Global Terrorism Index”⁵¹ w ostatnich

⁴⁸ Zob. szerzej: A. W. Litwinienko, J. Felsztinski, *Wysadzić Rosję*, Poznań 2007, J. Felsztinski, W. Pribyłowski, *Korporacja zabójców: Rosja, KGB i prezydent Putin*, Warszawa 2008.

⁴⁹ Zob. D. Priest, *CIA Holds Terror Suspects in Secret Prisons*, „The Washington Post” (on-line) z dn. 2.11.2005, *Black site in Lithuania? CIA accused of third torture prison in Europe*, „Der Spiegel” (on-line) z dn. 21.08.2009 r.

⁵⁰ Europol, „TE-SAT EU”: *Terrorism Situation and Trend Report 2007–2015*, <https://www.europol.europa.eu/>.

⁵¹ IEP, „Global Terrorism Index 2015...”, s. 11; IEP, „Global Terrorism Index 2016...”, s. 11.

latach nie odnotowano na Litwie, Łotwie i w Estonii żadnych ataków terrorystycznych. Warto zaznaczyć, że oba raporty nie uwzględniają działań w cyberprzestrzeni (jak słynny atak w Estonii w 2007 roku) oraz m.in. porwań dla okupu.

Pierwszym dokumentem, w którym odniesiono się do zagadnienia terroryzmu i zagrożeń atakami terrorystycznymi na Litwie była Narodowa Strategia Bezpieczeństwa (lit. *Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo*) z 28 maja 2002 roku (kilkakrotnie nowelizowana w latach późniejszych)⁵². W kwestiach związanych z terroryzmem autorzy dokumentu postrzegali to zjawisko jako zagrożenie dla litewskich żołnierzy biorących udział w misjach stabilizacyjnych, dyplomatów oraz cywilów przebywających na terenach, w którym aktywni są terroryści. W dalszej kolejności 20 marca 2003 roku utworzono Krajowy Program Zapobiegania i Kontroli Przestępczości (lit. *Nacionalinė programa prevencijos ir kontrolės nusikaltimų*)⁵³, w tym terroryzmu, traktowanego jako przestępczość zorganizowana. Dwa lata później ogłoszono program walki z terroryzmem, który wyznaczył kierunki polityki antyterrorystycznej. Miały to być przede wszystkim: współpraca międzynarodowa, tworzenie prawa antyterrorystycznego, ochrona przed atakami terrorystycznymi, w tym działania prewencyjne⁵⁴. Ostatnia zmiana Narodowej Strategii Bezpieczeństwa została ogłoszona 22 listopada 2012 roku. W tym samym dniu przyjęto również wojskową strategię⁵⁵, w której wskazano na atrakcyjność Litwy dla organizacji terrorystycznych, jako kraju tranzytowego. Nie wykluczono przy tym możliwości przeprowadzenia ataku terrorystycznego wymierzonego przeciw infrastrukturze krytycznej. Najnowsza Strategia Wojskowa (lit. *Lietuvos Respublikos karinė strategija*) została przyjęta 17 marca 2016 roku i uwzględniła również rolę propagandy terrorystycznej w eskalacji zagrożenia, które jak podkreślono w dokumencie na terytorium państwa jest niskie, niemiej obywatele litewscy, jak i personel dyplomatyczny oraz wojskowy mogą stać

⁵² Dokument dostępny: <https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.2627131DA3D2> (3.07.2016).

⁵³ Dokument dostępny: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=207736 (4.0.2016).

⁵⁴ Profil anyterrorystyczny Litwy dostępny na stronach Rady Europy, CODEXTER, *Profiles on counterterrorism capacity: Lithuania*, November 2005, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168064101f> (4.08.2016).

⁵⁵ Dokument dostępny w języku angielskim na stronie Ministerstwa Obrony Narodowej: <http://kam.lt> (4.06.2016 r.).

się celami ataków za granicą⁵⁶. Litwa reaguje na zmiany ostatnich lat i tendencje związane z zagrożeniem terrorystycznych w państwach Unii Europejskiej.

Jeśli chodzi o wewnątrz krajowe informowanie opinii publicznej o stanie zagrożenia terroryzmem to Departament Bezpieczeństwa Państwowego Republiki Litewskiej (lit. *Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamentas*, VSD) co roku publikuje ocenę bezpieczeństwa państwa. Wykazywane są w tych raportach m.in. wrogie działania państw trzecich, w tym szpiegostwo (Białoruś, Rosja) oraz niebezpieczeństwa ze strony organizacji i ruchów nawołujących do przemocy politycznej. Należy zwrócić uwagę na poruszane kwestie związane z tendencjami separatystycznymi. Autorzy rocznego sprawozdania wskazują m.in. na silnie nacjonalistyczne i prawicowe ugrupowania wśród mniejszości polskiej mieszkającej na Litwie, jako potencjalne źródło zagrożenia. Na przykład w 2013 roku zatrzymano 2 osoby podejrzane o separatystyczny terroryzm⁵⁷. Trudno ocenić faktyczne intencje osób zatrzymanych ze względu na napięcia polsko-litewskie dotyczące aktywności mniejszości polskiej na Litwie. Podobna sytuacja ma miejsce na Białorusi⁵⁸.

Innym zagrożeniem eksponowanym od kilku lat jest radykalizacja do terroryzmu motywowanego religijnie, który odwołuje się do wypaczonych interpretacji islamu i nawołuje do dżihadyzmu. Problem ten charakterystyczny dla całej Europy związany jest z fenomenem tzw. zagranicznych bojowników (ang. *foreign fighters*). Warto podkreślić, że nie tylko dołączających do działań militarnych tzw. Państwa Islamskiego na terenie Iraku i Syrii, ale również na terenie Ukrainy. Istnieją uzasadnione podejrzenia, że głównym motywem udziału w walkach w tym ostatnim państwie są sympatie prorosyjskie⁵⁹. Powiązane są one ideowo z ruchami, zaliczanymi w literaturze przedmiotu od ekstremizmu prawosławnego, choć stanowią często pewien konglomerat założeń neonazistowskich, budowy trzeciego

⁵⁶ Dokument dostępny w języku angielskim: http://kam.lt/en/defence_policy_1053/important_documents/strategical_documents.html (5.06.2016 r.).

⁵⁷ Europol, „TE-SAT EU”: *Terrorism Situation and Trend Report 2014*, The Hague 2014, s. 49, dostępny online.; VSD, „The State Security Department of the Republic of Lithuania 2013, Annual Threat Assessment”, Vilnius 2014, s. 15, <http://www.vsd.lt/Files/Documents/635448351234307500.pdf> (04.08.2016).

⁵⁸ Zob. szerzej: C. Żołędowski, *Białorusini i Litwini w Polsce. Polacy na Białorusi i Litwie. Uwarunkowania współczesnych stosunków między większością i mniejszościami narodowymi*, Warszawa 2012.

⁵⁹ Zob. szerzej: VSD, „The State Security Department of the Republic of Lithuania 2014, Annual Threat Assessment”, Vilnius 2015, s. 16, <http://www.vsd.lt/Files/Documents/635664369272603750.pdf> (04.08.2016).

Bizancjum, apoteozy carskiej Rosji⁶⁰. W innych regionach poradzieckich (np. Łotwa, Białoruś, Kirgistan, Kazachstan, Tadżykistan, Turkmenistan, Mołdawia) odnotowano również aktywizację osób w kierunku wsparcia działań we wschodniej Ukrainie (Donbas) po stronie separatystów wspieranych przez Rosję. Także do działań zbrojnych po stronie ukraińskiej patrząc przez pryzmat regionu dołączają osoby głównie z Białorusi i Gruzji, ale także Litwy i Łotwy oraz pojedyncze osoby z Rosji⁶¹.

Ważnym elementem litewskiego systemu antyterrorystycznego jest płaszczyzna prawna, w tym regulacje prawa międzynarodowego. Republika Litewska, podobnie jak inne państwa europejskie ratyfikowała prawo antyterrorystyczne Organizacji Narodów Zjednoczonych (tab. 3) i Rady Europy (tab. 4.).

Litwa ratyfikowała również *Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej* (Nowy Jork, 15 listopada 2000 r.). Konwencja weszła w życie 5 września 2002 roku. Nie jest natomiast stroną *Protokołu do Konwencji o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej* (Londyn 14 październik 2005 r.); *Protokołu o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu stałych platform znajdujących się na szelfie kontynentalnym* (Londyn 14 październik 2005 r.); *Protokołu dodatkowego do Konwencji o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi* (Pekin, 10 września 2010 r.) oraz *Konwencji o zwalczaniu bezprawnych czynów dotyczących międzynarodowego lotnictwa cywilnego* (Pekin, 9 październik 2010 r.).

Ustawodawstwo karne na Litwie (lit. *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas*, BK) w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi opiera się na przepisach kodeksu karnego z 26 września 2000 roku, który sukcesywnie był nowelizowany, głównie w związku z implementacją prawa Unii Europejskiej. Postępowanie karne w stosunku do osób podejrzanych o terroryzm nie jest specjalnie uregulowane. Zastosowanie mają przepisy dotyczące ciężkich przestępstw, w tym m.in. przewidziana jest możliwość przedłużenia zatrzymania osoby nawet do 18 miesięcy⁶².

⁶⁰ Zob. szerzej: R. Borkowski, *Terroryzm ponowoczesny. Studium z antropologii polityki*, Toruń 2006, s. 140–146.

⁶¹ Zob. szerzej: K. Rękawek, *Neither "NATO's Foreign Legion" Nor the "Donbass International Brigades."* (Where Are All the Foreign Fighters in Ukraine?, „PISM Policy Paper” 2015, nr 6 (108), March 15; *They Came to Fight for Ukraine. Now They're Stuck in No Man's Land*, „Foreign Policy” (on-line) z dn. 19 października 2015; *Belarus Cracks Down On Pro-Ukraine Donbass Fighters*, „Belarus Digest” (on-line) z dn. 21 kwietnia 2016.

⁶² T. Bąk, *System antyterrorystyczny państw Unii Europejskiej*, Rzeszów 2015, s. 230.

Tabela 3. Wykaz międzynarodowych konwencji antyterrorystycznych Organizacji Narodów Zjednoczonych ratyfikowanych przez Litwę

Nazwa Konwencji	Data ratyfikacji	Data wejścia w życie
<i>Konwencja w sprawie przestępstw i niektórych innych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych,</i> Tokio, 14 września 1963 r.	21 listopada 1996	19 lutego 1997
<i>Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi,</i> Haga, 16 grudnia 1970 r.	–	3 stycznia 1997
<i>Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego,</i> Montreal, 23 września 1971 r.	–	3 stycznia 1997
<i>Konwencja o zapobieganiu i karaniu przestępstw przeciwko osobom korzystającym z ochrony międzynarodowej, w tym także przeciwko dyplomatom,</i> Nowy Jork 14 grudnia 1973 r.	–	23 października 2002
<i>Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników,</i> Nowy Jork, 18 grudnia 1979 r.	–	2 lutego 2001
<i>Konwencja o ochronie fizycznej materiałów jądrowych,</i> Wiedeń, Nowy Jork, 3 marca 1980 r.	–	6 stycznia 1994
<i>Protokół o zwalczaniu bezprawnych czynów przemocy w portach lotniczych obsługujących międzynarodowe lotnictwo cywilne,</i> Montreal, 24 lutego 1988 r.	–	3 stycznia 1997
<i>Konwencja o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu żeglugi morskiej,</i> Rzym, 10 marca 1988 r.	–	30 kwietnia 2003
<i>Protokół o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu platform stacyjnych, położonych na szelfie kontynentalnym,</i> Rzym, 10 marca 1988 r.	–	30 kwietnia 2003
<i>Konwencja w sprawie znakuwania plastycznych materiałów wybuchowych w celu ich wyłobrywania,</i> Montreal, 1 marca 1991 r.	–	21 czerwca 1998

Tabela 3 c.d.

Nazwa Konwencji	Data ratyfikacji	Data wejścia w życie
<i>Międzynarodowa konwencja w sprawie zwalczania terrorystycznych ataków bombowych</i> , Nowy Jork, 15 grudnia 1997 r.	17 marca 2004*	–
<i>Międzynarodowej Konwencji o zwalczaniu finansowania terroryzmu</i> , Nowy Jork, 9 grudnia 1999 r.	–	20 lutego 2003
<i>Międzynarodowa konwencja w sprawie zwalczania aktów terroryzmu jądrowego</i> , Nowy Jork, 13 kwietnia 2005 r.	16 sierpnia 2005	19 lipiec 2007

* Republika Litewska wprowadziła penalizację przestępstw określonych w art. 2 konwencji oraz właściwą jurysdykcję.

Źródło: zestawienia własne na podstawie informacji United Nations Treaty Collections [online], <https://treaties.un.org/>, Międzynarodowej Organizacji Morskiej – IMO [online], <http://www.imo.org/About/Conventions/StatusOfConventions/Pages/Default.aspx>, Międzynarodowej Agencji Atomowej – IAEA [online], <https://www.iaea.org/>, Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego – ICAO [online], www.icao.int.

Tabela 4. Wykaz konwencji Rady Europy składających się na system przeciwdziałania terroryzmowi, ratyfikowanych przez Litwę

Nazwa Konwencji	Data ratyfikacji	Wejścia w życie
<i>Europejska konwencja o ekstradycji</i> , Paryż, 13 grudnia 1957 r.	20 czerwca 1995	18 września 1995
<i>Protokół dodatkowy do konwencji o ekstradycji</i> , Strasburg, 15 października 1975 r.	20 czerwca 1995	18 września 1995
<i>II Protokół dodatkowy do konwencji o ekstradycji</i> , Strasburg, 17 marca 1978 r.	20 czerwca 1995	18 września 1995
<i>III Protokół dodatkowy do konwencji o ekstradycji</i> , Strasburg, 10 listopada 2010 r.	Podpisany 20 września 2012, nie ratyfikowano	–
<i>IV Protokół dodatkowy do konwencji o ekstradycji</i> , Wiedeń, 20 września 2012 r.	–	–

<i>Europejska konwencja o pomocy prawnej w sprawach karnych</i> , Strasburg, 20 kwietnia 1959 r.	17 kwietnia 1997	16 lipca 1997
<i>Protokół dodatkowy do Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych</i> , Strasburg, 17 marca 1978 r.	17 kwietnia 1997	16 lipca 1997
<i>II Protokół dodatkowy do Europejskiej konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych</i> , Strasburg, 8 listopada 2001 r.	6 kwietnia 2004	1 sierpnia 2004
<i>Europejska konwencja o przekazywaniu ścigania w sprawach karnych</i> , Strasburg, 15 maja 1972 r.	3 listopada 1999	24 lutego 2000
<i>Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu</i> , Strasburg, 27 stycznia 1977 r.	7 lutego 1997	8 marca 1997
<i>Protokół zmieniający Europejską konwencję o zwalczaniu terroryzmu</i> , Strasburg, 15 maja 2003 r.	12 września 2005	12 września 2005
<i>Europejska Konwencja o kompensacji dla ofiar przestępstw popełnionych z użyciem przemocy</i> , Strasburg, 24 listopada 1983 r.	Podpisana 14 stycznia 2004	
<i>Konwencja o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie dochodów z przestępstwa</i> , Strasburg, 8 listopada 1990 r.	20 czerwca 1995	1 października 1995
<i>Konwencja Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi</i> , Warszawa, 16 maja 2005 r.	15 maja 2014	1 września 2014
<i>Konwencja Rady Europy o praniu, ujawnianiu, zajmowaniu i konfiskacie z dochodów pochodzących z przestępstwa oraz o finansowaniu terroryzmu</i> , Warszawa, 16 maja 2005 r.	Podpisana 28 października 2015	–
<i>Konwencja o cyberprzestępczości</i> , Budapeszt, 23 listopada 2001 r.	18 marca 2004	1 lipca 2004
<i>Protokół dodatkowy do Konwencji o cyberprzestępczości dotyczący kryminalizacji czynów o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym popełnionych za pośrednictwem systemów komputerowych</i> , Strasburg, 28 stycznia 2003 r.	12 października 2006	1 lutego 2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Rady Europy, Council of Europe [online], <http://conventions.coe.int> (24.08.2016).

Członkostwo w UE, znacząco wpływa na rozwiązania antyterrorystyczne na Litwie. Kluczowe dokumenty mające wpływ na całościowy kształt unijnego systemu antyterrorystycznego i płaszczyznę współpracy w zakresie zwalczania terroryzmu między państwami członkowskimi to m. in.: *Decyzja Rady ramowa z dnia 13 czerwca 2002 roku w sprawie zwalczania terroryzmu*⁶³, *Deklaracja o zwalczaniu terroryzmu*, powołująca Koordynatora ds. Zwalczania Terroryzmu oraz europejski plan działania odnośnie zwalczania terroryzmu z 25 marca 2004 roku, *Strategia UE w dziedzinie walki z terroryzmem* z 30 listopada 2005 roku, *Strategia UE w sprawie walki z radykalizacją postaw i rekrutacji do ugrupowań terrorystycznych* z 24 listopada 2005 roku, Program haski – *Wzmacnianie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w UE*, przyjęty 5 listopada 2005 roku, na lata 2005–2009, Program sztokholmski – *Otwarta i bezpieczna Europa dla dobra i ochrony obywateli 2010–2014* z 11 grudnia 2009 r. oraz plan działania, *Strategia bezpieczeństwa wewnętrznego UE w działaniu: pięć kroków w kierunku bezpieczniejszej Europy* z 22 listopada 2010 r.⁶⁴ Ważnym elementem tego systemu jest współpraca w ramach Europejskiego Urzędu Policji (EUROPOLu), Europejskiej Jednostki Współpracy Sądowej (EUROJUSTu) oraz Europejskiej Agencji Zarządzania Współpracą Operacyjną na Granicach Zewnętrznych Państw Członkowskich UE (FRONTEXu), w tym zaangażowanie w globalną walkę z terroryzmem oraz tworzenie dobrych praktyk w tym zakresie. Unia Europejska stosuje również środki restrykcyjne wobec wybranych państw i ugrupowań terrorystycznych (w ramach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa, WPZiB), np. poprzez tworzenie listy osób, ugrupowań oraz instytucji podejrzanych o finansowanie (najczęściej fundacje)⁶⁵. Decyzję o wpisaniu do wykazu

⁶³ *Decyzja Rady ramowa z dnia 13 czerwca 2002 roku w sprawie zwalczania terroryzmu (2002/475/WSiSW)*, Dz.U. UE L 164/3 z dn. 22.6.2002 oraz *Decyzję ramową Rady 2008/919/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. zmieniającą decyzję ramową z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu*, Dz.U. UE L 330/21 z dn. 9.12.2008.

⁶⁴ System antyterrorystyczny UE zob. szerzej: I. Wojnicz, *Polityka Unii Europejskiej wobec terroryzmu*, Toruń 2011; I. Oleksiewicz, *Polityka antyterrorystyczna Unii Europejskiej*, Rzeszów 2013; W. Ostant, *Unia Europejska wobec zagrożenia terroryzmem: od Maastricht do Lizbony*, Poznań 2016. Dokumenty dostępne na stronie: <http://register.consilium.europa.eu>.

⁶⁵ List of persons, groups and entities subject to freezing of financial assets and enhanced measures in police and judicial cooperation, 21, December 2015, źródło: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D2430&qid=1457362568874&from=EN> (4.09.2016); *Consolidated list of EU financial sanctions and Consolidated list of persons, groups and entities subject to EU financial sanctions* 13/09/2015 zob. http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/list/version4/global/global.xml (20.09.2016).

państwa Unii podejmują jednoznacznie. Również publikowana jest lista osób i instytucji powiązanych z tzw. Państwem Islamskim i Al-Qai'dą, dostosowując się do list stworzonych w ramach ONZ⁶⁶.

Litwa podpisała również bilateralne umowy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej, nielegalnego handlu narkotykami i terroryzmu z innymi państwami poradzieckimi m.in.: z Białorusią (3.10.2005 r.)⁶⁷, Ukrainą (7.04.2010 r.)⁶⁸, Kazachstanem (31.08.2001 r.)⁶⁹. Podobne umowy zostały podpisane z innymi krajami m.in. Turcją (02.06.1997 r.)⁷⁰, Niemcami (23.02.2001 r.)⁷¹ i o zwalczaniu proliferacji broni masowego rażenia oraz współpracy wojskowej z USA (10.10.2001 r.)⁷². Porozumienia zostały także zawarte na szczeblach ministerialnych wyspecjalizowanych komórek zajmujących się ściganiem przestępstw finansowych powiązanych z praniem brudnych pieniędzy i finansowaniem terroryzmu z Rosją (10.09.2009 r.), Serbią (22.03.2010 r.), Gruzją (27.03.2014 r.), Macedonią (25.02.2014 r.) i Kazachstanem (19.05.2015 r.)⁷³.

Poziom instytucjonalny systemu antyterrorystycznego Republiki Litewskiej opiera się na organach podległych parlamentowi i prezydentowi, mini-

⁶⁶ UN, ISIL (*Da'esh*) *Al-Qaida Sanctions List*, 14. September 2016. źródło: https://www.un.org/sc/suborg/en/sanctions/1267/aq_sanctions_list, 16.09.2016)

⁶⁷ *Baltarusijos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų pirmtakų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais*, Vilnius 3.10.2005, Valstybės žinios, 2007-09-01, Nr. 94-3776.

⁶⁸ *Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu ir tarptautiniu terorizmu*, Vilnius 12.04.2010, Valstybės žinios, 2008-02-19, Nr. 20-720

⁶⁹ *Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kazachstano Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais*, Astana 11.05.2000, Valstybės žinios, 2001-08-31, Nr. 75-2636.

⁷⁰ *Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Turkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su terorizmu, organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių priemonių apyvarta (prekyba jomis) ir kitais sunkiais nusikaltimais*, Vilnius 02.06.1997; Valstybės žinios, 2004-08-05, Nr. 122-4462.

⁷¹ *Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vokietijos Federacinės Respublikos Vyriausybės Sutartis dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, terorizmu ir kitais sunkiais nusikaltimais*, 23.02.2001, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B8ECDDDB9BF7E> (3.05.2016).

⁷² *Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo masinio naikinimo ginklų platinimo prevencijos srityje ir dėl gynybos bei karinių santykių plėtojimo*, 10.10.2001, Valstybės žinios, 2003-05-21, Nr. 49-2164.

⁷³ Umowy dostępne na stronie Specjalnej Służby Śledczej ds. Przestępczości Finansowej (FNTT), <http://www.fnnt.lt/>.

strowi obrony narodowej i ministrowi spraw wewnętrznych. Gremiami na poziomie strategicznym zajmującymi się problematyką terroryzmu są Rada Obrony Państwa (lit. *Valstybės Gynimo Taryba*) oraz Międzyresortowa Komisja ds. Koordynacji Walki z Terroryzmem (lit. *Tarpžinybinė Koordinacinė Komisija prieš Terorizmą*). W skład Komisji wchodzi przedstawiciele ministerstwa spraw wewnętrznych, obrony narodowej, spraw zagranicznych oraz służb bezpieczeństwa. Głównym jej zadaniem jest wdrażanie narodowego planu przeciwdziałania terroryzmowi. Nadzór nad jej pracami sprawuje Departament Bezpieczeństwa Państwowego (VSD)⁷⁴. Departament ten jest instytucją odpowiedzialną za wywiad i kontrwywiad. Realizację zadań VSD wyznaczają cztery obszary: ochrona suwerenności państwa, ochrona obiektów strategicznych, ochrona tajemnicy państwowej i koordynacja walki z terroryzmem (od 2002 roku). Wydział do Walki z Terroryzmem (lit. *Kovos su Terorizmu Departamento*) funkcjonujący w ramach VSD koncentruje się na: zbieraniu informacji, ich analizie i ocenie zagrożenia, prowadzeniu rejestru osób podejrzanych o związki z terroryzmem, identyfikacji osób podejrzanych przybywających na terytorium Litwy, zapobieganiu atakom terrorystycznym, w tym pozyskiwaniu materiałów, które mogą być wykorzystane do przeprowadzenia zamachu, gromadzeniu i przetwarzaniu informacji dotyczących finansowania terroryzmu, typowaniu potencjalnych celów ataków, wnioskowaniu i opiniowaniu nowelizacji prawnych w zakresie ustawodawstwa antyterrorystycznego, informowaniu Prezydenta, Marszałka Sejmu oraz premiera o stanie zagrożenia oraz roczne sprawozdania.

Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (*Vidaus Reikalų Ministerija*, VRM) podporządkowane są instytucje zajmujące się ochroną granic, zapobieganiem finansowania terroryzmu oraz ochroną bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym wyspecjalizowana policyjna jednostka kontrterrorystyczna. Państwowa Straż Graniczna (*Valstybės Sienos Apsaugos Tarnyba*, VSAT) zapewniać ma ona ochronę granicy państwowej w tym zapobiega przestępczości oraz monitoruje napływającą ludność, poprzez m.in. Centrum Rejestracji Cudzoziemców (lit. *Užsieniečių Registracijos Centro*, URO).

Specjalna Służba Śledcza ds. Przestępczości Finansowej (lit. *Finansinių Nusikaltimų Tyrimo Tarnyba*, FNTT) odpowiedzialna jest m.in. za zapobieganie przestępstwom finansowym, w tym finansowania terroryzmu. Podstawę prawną w tym zakresie pełni od 1998 roku ustawa o przeciwdziałaniu

⁷⁴ M. Karlsson, *9/11 and the design of counterterrorism institutions*, London–New York 2016, s. 136.

niu praniu brudnych pieniędzy⁷⁵. Litwa spełnia wymogi określone przez Grupę Specjalną do spraw Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (*Financial Action Task Force, FATF*) i Grupę Egmont. Funkcje Jednostki Analityki Finansowej (*Financial Intelligence Unit, FIU*) realizuje Sekcja Zwalczenia Prania Pieniędzy (lit. *Pinigu Plovimo Prevencijos Skyrius*) w Specjalnej Służbie Śledczej (lit. *Specialiųjų Tyrimų Tarnyba, STT*) umieszczonej w ministerstwie spraw wewnętrznych. Ważną rolę pełni również międzyinstytucjonalna grupa robocza powołana w 2007, roku zajmująca się gromadzeniem i przetwarzaniem informacji dotyczących procederu „czyszczenia” pieniędzy (legalizacja środków pozyskanych na drodze przestępstwa), prania brudnych pieniędzy i finansowania terroryzmu⁷⁶.

Do jednostek stricte kontrterrorystycznych zalicza się istniejącą od 1991 roku Jednostkę Operacji Antyterrorystycznych Litewskiej Policji (*Lietuvos Policijos Antiteroristinių Operacijų Rinktinės, ARAS*). ARAS zaangażowana jest w unijną sieć współpracy antyterrorystycznej ATLAS. Litwa zaangażowana jest obecnie również w międzynarodowe operacje militarne związane ze zwalczaniem terroryzmu NATO (RSM Afganistan, Turkey PRISM do 8 maja 2016 r., Kosovo KFOR), UE (EU NAVFOR Atalanta, EU Mission Mali) i ONZ (Afganistan UNAMA do 17 sierpnia 2015 r.)⁷⁷.

Wnioski

Federacja Rosyjska oraz Republika Litewska oraz inne państwa poradzieckie są aktywnymi członkami wielu organizacji międzynarodowych oraz dostosowują przepisy swojego prawa krajowego do antyterrorystycznych regulacji Organizacji Narodów Zjednoczonych i regionalnych struktur, których są członkami. Implementują również rozwiązania z zakresu bezpieczeństwa wpływające na wzmocnienie systemów antyterrorystycznych i wymianę dobrych praktyk. Rozwiązania przyjęte przez Litwę hołdują paradygmatowi traktującemu terroryzm jako przestępstwo (z pewnymi odstępstwami, jak poparcie Globalnej Wojny z Terroryzmem),

⁷⁵ Nr. VIII-903, 98.10.20, *Žin.*, 1998, Nr. 96-2658 (98.11.04).

⁷⁶ Zob. szerzej na oficjalnej stronie FNTT: <http://www.fntt.lt/>.

⁷⁷ Zob. szerzej: Ministry of National Defence of Republic Lithuania, *Lithuanian participation in international operation 22 August 1994–23 August 2016*, Vilnius 2016, źródło: http://kam.lt/en/international_cooperation_1089/international_operations_and_training_missions.html (4.09.2016).

natomiast Rosja łączy penalizację i kryminalizację tego zjawiska z działaniami wyprzedzającymi, postrzegając terroryzm w kategoriach wojny.

Wyróżnić można kombinacje wielu podejść do zwalczania terroryzmu w państwach poradzieckich. Przede wszystkim łączą one poniższe elementy:

- wprowadzenie specjalnego prawa antyterrorystycznego (kryminalizacja i penalizacja przestępstw terrorystycznych);
- utworzenie jednostek organizacyjnych zajmujących się zwalczaniem terroryzmu (jednostki policyjne, wywiadowcze, analityczne, centra monitorujące, koordynacyjne itd.);
- utworzenie specjalnych jednostek antyterrorystycznych i kontrterrorystycznych (militarnych i wojskowych);
- użycie siły (represje wobec osób podejrzanych o działalność terrorystyczną);
- militarne interwencje i akcje odwetowe (np. typu *hit-and-run*);
- wprowadzenie specjalnych regulacji dotyczących zatrzymania osoby podejrzanej o terroryzm oraz technik śledczych (możliwości podglądu, podsłuchu);
- polityka medialna (współpraca organów ścigania z mediami, kampania antyterrorystyczna);
- możliwości negocjacyjne (zrozumienie źródeł terroryzmu, kwestia wypracowania porozumienia);
- współpraca międzynarodowa, w tym ratyfikacja konwencji ONZ i struktur regionalnych, jak RE, WNP, UE, SOW, aktywna realizacja zaleceń FATF i Grupy Egmont; powoływanie centrów monitorujących sytuację w regionie (Centrum Antyterrorystyczne WNP, Centrum Sytuacyjne UE/ SITCEN, RATS SCO).

Ze względu na specyfikę niehomogenicznego zjawiska, jakim jest terroryzm, trudno ocenić i zmierzyć efektywność poszczególnych państw w realizacji powyższych elementów. Trudność ta pojawia się w każdym badaniu nad skutecznością jakiegokolwiek systemu antyterrorystycznego. Jeśli przyjmiemy za zamierzony rezultat końcowy spadek liczby ataków terrorystycznych i zatrzymań osób podejrzanych o terroryzm jako miernik świadczący o zwycięstwie państwa nad radykalną przemocą polityczną niekoniecznie oznaczać to musi zanik terroryzmu, ale przeniesienie się działań osób/grup w inny region. Działania terrorystyczne zmieniają się w czasie i mogą być prowadzone z różnym natężeniem. Wyciszenie aktywności terrorystycznej nie jest jednoznaczne z zanikiem organizacji. Do tego dochodzi problem struktury organizacyjnej organów i instytucji zajmujących się zwalczaniem terroryzmu, która przybiera formę luźnych niesformalizowanych sieci nato-

miast państwo ma konstrukcję hierarchiczną, stąd dysfunkcja na poziomie zwalczania i reagowania.

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przeprowadzenie analizy systemów przeciwdziałania terroryzmowi w wybranych państwach poradzieckich z wyszczególnieniem tych znajdujących się w Europie Wschodniej. Przedmiotem badań są systemy Federacji Rosyjskiej i Republiki Litewskiej. Analiza obejmuje poziom prawny (regulacje prawno-karne), instytucjonalny (instytucje i organy zaangażowane w przeciwdziałanie terroryzmowi) i kompetencyjny (zadania i cele instytucji bezpieczeństwa). Ukazana została również skala zagrożenia oraz aktywne organizacje i ruchy terrorystyczne w tym regionie.

Aleksandra Zięba

COUNTERTERRORISM SYSTEMS OF THE RUSSIAN FEDERATION AND THE REPUBLIC OF LITHUANIA

The paper analyses the counterterrorism systems in selected post-Soviet states, detailing East European countries. Systems of the Russian Federation and the Republic of Lithuania are examined. This analysis includes the level of legal (criminal legal regulations), institutional (institutions and bodies involved in counterterrorism) and conceptual (main goals and tasks) solutions. In addition, the article shows the scale of activity of contemporary terrorists movements and organizations in this region.

KEY WORDS: *counterterrorism, combating terrorism, post-Soviet states, Lithuania, Russia*

Bibliografia

- Bąk T., *Systemy antyterrorystyczne państw Unii Europejskiej*, Rzeszów 2015.
Beckman J., *Comparative legal approaches to homeland security and anti-terrorism*, Burlington 2007.
Bolechów B., *Polityka antyterrorystyczna w świetle badan nad terroryzmem*, Wrocław 2012.
Ganor B., *The Counter-Terrorism Puzzle*, London/New York 2005.

- IEP, „Global Terrorism Index 2015: Measuring and understanding the impact of terrorism”, Sydney 2015, online: <http://economicsandpeace.org> (4.05.2016).
- IEP, „Global Terrorism Index 2016, Measuring and understanding the impact of terrorism”, Sydney 2016, online: <http://economicsandpeace.org> (4.05.2016).
- Karlsson M., *9/11 and the design of counterterrorism institutions*, London–New York 2016.
- Kraj K., *Rosja w walce z terroryzmem*, Kraków 2009.
- Mickiewicz P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne Federacji Rosyjskiej w rozwiązaniach legislacyjnych i organizacyjnych*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2011, vol. 5, s. 114–132.
- Omelicheva M. Y., *Russia’s Counterterrorism Policy: Variations on an Imperial Theme*, „Perspectives on Terrorism” 2009, vol. 3, nr 1, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/61/126> (8.09.2016).
- Plater-Zyberk H., *Russia’s contribution as a partner in war on terrorism*, SSI, July 2014, źródło: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=1216> (4.06.2016).
- Włodkowska A., *Polityka Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP*, Toruń 2006.
- Žigaras F., *Lietuvos indėlis įtarptautinės bendruomenės kovą su terorizmu: oficialių dokumentų apžvalga*, „Lietuvos Metinė Strateginė Apžvalga” 2005, t. 3 (2004).
- Концепция противодействия терроризму в Российской Федерации*, 20 октября 2009 г. „Российская газета” – Федеральный выпуск № 5022 (198).
- Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 30 ноября 2016 г.)*.
- Указ Президента Российской Федерации от 31 декабря 2015 года N 683 «О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации»*.